

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะปัญหาของเด็กนักเรียน ไม่ว่าจะเป็น การยกพวกตีกัน การใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ การข่มขืน การค้าขายบริการทางเพศ การเที่ยวกลางคืน การใช้ทรัพย์สินอย่างฟุ่มเฟือย และยาเสพติด ฯลฯ ที่เป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์มากมายไม่เว้นแต่ละวัน จนต้องออกมาจัดระเบียบสังคม และการเอาผิดพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กที่ไปทำผิดนั้นแล้ว ปัญหาเหล่านี้ เนื่องมาจากการที่คนไทย เริ่มออกห่างจากพระพุทธศาสนา พระพิพิธธรรมสุนทร (ญาณสุนทรโร. 62) กล่าวว่า การที่จะทำให้ปัญหาสังคมหมดไป ต้องใช้หลักคำว่า “บวร” บ. มาจากคำว่าบ้าน ว. มาจากวัด ร. มาจากโรงเรียน แสดงว่าวัดเป็นแกนกลางที่จะ กุมชะตาบ้านกับโรงเรียนไว้เพื่อสร้างสรรค์สังคม

วัดเป็นสถาบันที่มีความสำคัญของสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณ ในฐานะเป็นผู้นำทางศาสนา และทางด้านจิตใจ การอบรมประชาชนชาวไทย โดยเป็นพื้นฐานของสังคมไทยในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม การเป็นอยู่ และทั้งด้านการศึกษา ชายไทย ถ้าไม่ได้เรียนที่วังก็ต้องเป็นที่วัด การที่จะได้รับเป็นข้าราชการต้องเคยได้รับการบวชเป็นพระภิกษุมาก่อนพุทธศาสนา จึงจัดได้ว่าเป็นทุกๆ อย่างของสังคมไทย และเป็นต้นแบบของวิถีชีวิตคนไทยหรือจะเรียกว่าวิถีของชาวพุทธก็ได้ คนไทยทั่วไปจะใช้ชีวิตอยู่ตามหลักการและหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเรื่อยมา วัดเป็นสถานที่เผยแพร่ทั้งด้านความรู้ต่าง ๆ ทั้งวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของคนไทย ไม่เว้นแม้กระทั่งการศึกษาเล่าเรียนของคนไทย

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติ บ้านเมือง ซึ่งทุกท่านมีความเข้าใจกันดีอยู่แล้ว ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการศึกษาในประเทศไทยนั้นมีสูงมาก และเป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติต่าง ๆ ที่งดงามปรากฏอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เช่น แม้แต่การไหว้ครูก่อนที่จะเรียนในแต่ละปี ก็มีคำบาลีที่แสดงถึงความสำคัญของท่านผู้เป็นครูบาอาจารย์นักเรียนทุกคนต้องกล่าวพร้อมกันว่า ปาเอราจะริยา โหนติ แม้จะเป็นของเก่าในปัจจุบันก็ยังใช้อยู่ เพียงเท่านั้นก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศชาติบ้านเมืองอย่างไร การเข้าไปเกี่ยวข้องนั้นทำให้เกิดความดีงามโดยประการต่างๆ ซึ่งไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าเกิดความดีงามอย่างไรบ้างโดยรายละเอียด แต่กล่าวโดยรวมได้ว่าประเทศไทยที่คงความเป็นไทย ไม่ตกเป็นทาสในทางความคิดสติปัญญาของฝ่ายอื่น ก็เพราะพระพุทธศาสนานั่นเอง

ปัจจุบันการศึกษาหรือวัฒนธรรมอันดีงามที่กล่าวมานั้นก็เริ่มจืดจางและเลือนหายไป ในทุกส่วนของสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นส่วนของพระภิกษุเองหรือฆราวาสก็ตามต่างก็ได้พยายามที่จะช่วยให้วัฒนธรรมอันดีงามนั้น ได้กลับมาในสังคมไทยอีกครั้งโดยทางพระภิกษุเองก็ออกมิตมหาเถรสมาคมออกมาช่วยสนับสนุน ฆราวาสก็ได้ออกกฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษา ออกมาช่วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่สืบเนื่องมาจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ของไทยได้กำหนดไว้ว่า มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลป วิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ (วิชัย สังข์ประไพ. 2545 : 276) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา วัดหรือสถาบันทางศาสนาที่เป็นต้นแบบวัฒนธรรมไทยหรือต้นแบบ ของวิถีชีวิตคนไทย ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องมีภารกิจในการช่วยจัดการศึกษาดังใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุสาระสำคัญไว้ใน หมวดที่ 1 มาตราที่ 9 (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 9)และใน หมวดที่ 4 มาตราที่ 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัด กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการพัฒนาระหว่างชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 22-23)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 9) ได้กำหนด ไว้ในหมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่การศึกษา มาตราที่ 10 ว่าการจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ฉะนั้น ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จึงต้องมุ่งเน้นไปที่การแก้ไข ไปที่การจัดการศึกษาเบื้องต้นที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงคนไทยทุกคนในประเทศ และการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานทั้งหมดนี้ ให้เป็นอำนาจเขตพื้นที่การศึกษา ดูแล พร้อมกันนี้ในการช่วยกันแก้ไขปัญหา

กระทรวงศึกษา จัดประชุม เรื่อง "หลักสูตรใหม่ เด็กไทยพัฒนา" ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2545 มี พณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นประธาน ที่ประชุม ได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพา เด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด

วันนี้ นโยบายของ พณฯ นายกรัฐมนตรีกำลังได้รับการสานต่ออย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมด้วย โครงการ “สำนักพัฒนานวัตกรรม” ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยในเบื้องต้นจึงได้พัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) โรงเรียนกำกับของรัฐ 2) โรงเรียนวิถีพุทธ 3) แผนและยุทธศาสตร์สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ 4) โรงเรียนสองภาษา 5) โรงเรียนใช้ ICT เพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การปฏิรูปการศึกษาเริ่มต้นมาไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการปรับวิธีคิด ปรับวิธีการสอน เป็นการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนอย่างรอบด้าน สมดุลบูรณาการที่กลมกลืนกับวิถีชีวิต ที่ว่า พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ตามหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา จึงสร้างความมั่นใจได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้ เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิต ได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการ โดย ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ ในขณะนั้น ได้นำความเห็นของที่ประชุมมาหารืออีกได้นำคณะไปกราบขอ คำแนะนำจากพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ณ วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2546 รวมไปถึงได้ไปกราบขอคำแนะนำจากพระเทพโสภณ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อีกหลายครั้งเพื่อเข้าสู่การประชุมหารือถึงหลักสำคัญของการจัดโรงเรียน วิถีพุทธในการจัดตั้งโรงเรียนวิถีพุทธ ในปี 2546 มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการรุ่น 1 จำนวน 89 โรงเรียน และมีโรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมากถึง 15,000 โรงเรียนในปัจจุบัน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2547 : 29)

ในคราวที่ประชุมมหาเถรสมาคม เมื่อเดือนพฤษภาคม 2547 มีมติเห็นชอบให้คณะพระ สังฆาธิการทุกระดับ ส่งเสริมและสนับสนุน โรงเรียนวิถีพุทธให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะ ภาค และรองเจ้าคณะภาค เพื่อทราบ แจ้งให้เจ้าคณะจังหวัด เพื่อแจ้งวัด ในเขตปกครอง ให้ส่งเสริม และสนับสนุน โรงเรียนวิถีพุทธดังกล่าว ตามเหมาะสม (มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2547 : 119-120)

พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต) เจ้าคณะภาค 2 ได้กล่าวในการประชุมพระสังฆาธิ การระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วย เจ้าอาวาส ประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อสิงหาคม 2547 ณ หอประชุมวัดบรมวงศัศรวราราม

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เวลา 10.00-11.00 น. ว่าทางมติเถรสมาคมมีมติให้วัดทุกวัดช่วยกัน ส่งเสริมและสนับสนุน โรงเรียนวิถิปุทธ ว่าโรงเรียนใกล้วัดเป็นโรงเรียนวิถิปุทธหรือไม่ ถ้าเป็น ก็ต้องมากำหนดว่าจะช่วยอย่างไร ถ้าไม่ช่วย ถือว่าไม่สนองงานคณะสงฆ์ โครงการโรงเรียนวิถิปุทธ นี้ก็ได้รับความนิยมมาก มากจนน่าเป็นห่วง และถือว่าเป็น โอกาส พระสงฆ์จะต้องช่วยกันทำให้ดี เพราะเป็นงานของพระสงฆ์โดยตรง ถ้าทำไม่ดีก็อาจจะไม่ได้โอกาสเช่นนี้อีก

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต. 2546 : 10-41) กล่าวถึงเรื่องนี้โดยใจความว่า วัดจำนวนมาก ไม่มีบทบาทต่อชุมชน คนจำนวนมาก โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น มองไม่มีความหมายของวัด ถ้าวัด ไม่มีบทบาทต่อชุมชน หรือไม่ทำบทบาทที่ควรจะทำแล้ว ก็เป็นอันว่าหมดความหมาย และเป็น ภาวะที่ชุมชนแตกสลาย เมื่อชุมชนแตกสลายสังคมก็แตกสลาย แล้วประเทศชาติก็จะแตกสลายตาม ไปด้วย ปัจจุบันพระในชนบทกำลังจะหมดบทบาทต่อชุมชน ส่วนที่หมดไปแล้วก็มาก ทำอย่างไร จะฟื้นขึ้นมาได้ ก็ต้องให้พระมีบทบาทที่ถูกต้องต่อชุมชน ถ้าพระทำบทบาทที่ถูกต้องไม่ได้ พระก็ต้อง ทำบทบาทอื่นเพราะพระมีชีวิตที่สัมพันธ์กับประชาชน ต้องพึ่งพากันกับประชาชน ฉะนั้นพระจึงต้อง ตอบสนองความต้องการของประชาชน เมื่อตอบสนองด้วยบทบาทที่ถูกต้องไม่ได้ ก็เกิดบทบาทที่ ไม่ดีขึ้นมา ในเรื่องของวัดไม่ได้เกี่ยวข้องกับเฉพาะแต่เจ้าอาวาสหรือฝ่ายพระอย่างเดียว เพราะว่าชุมชน เป็นเรื่องของพุทธบริษัททั้งหมด วัดเป็นของพุทธบริษัททั้งหมด พระอยู่ที่วัด แต่พระนั้นก็ทำหน้าที่ ต่อชุมชน และชาวบ้านก็มาที่วัด มาทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดเพราะฉะนั้นชาวบ้านจึงยึดถือวัดเป็น ศูนย์กลางในหลาย ๆ อย่างมากมาย ที่นี้ นอกจากพระที่เป็นเจ้าอาวาสจะมีบทบาทเป็นผู้นำแล้ว ก็มี ผู้นำฝ่ายคฤหัสถ์ด้วย ซึ่งไม่ควรละทิ้ง และคฤหัสถ์ปัจจุบันนี้ยังสำคัญ เพราะว่าทางด้านพระภิกษุ ตอนนี้อยู่กันไม่ค่อยอยู่หนักแน่นมั่นคงเท่าไร และเมื่อเอาเข้าจริงก็คือต้องพัฒนาบทบาทที่แท้จริง ของพระขึ้นมาต้องยอมรับว่าพระจำนวนมากแคว้งคว้าง ไม่ได้ทำกิจของพระมานานจนเดี๋ยวนี้ไม่รู้ ว่าพระมีหน้าที่อะไร ถ้าไปถามว่าพระมีหน้าที่อะไร พระก็รูปตอบถูก ถ้าเราไปพูดว่าหางานให้พระทำ คนอาจจะไปนึกเหมือนกับให้ท่านไปทำงานอะไรที่หนักที่เหนื่อย แต่ที่จริงก็คือ ให้ท่านทำสิ่งที่ เป็น การสร้างสรรค์สิ่งใดก็ตามที่ต้อง ซึ่งเป็นหน้าที่ เป็นบทบาทที่แท้จริงของท่านนั่นเอง บทบาทของพระภิกษุ มีอะไร ก็มีเรื่องการศึกษา (เล่าเรียน ปฏิบัตินั่นเอง) และสั่งสอน (สอนพระเณร และเผยแผ่ธรรมแก่ ประชาชน) รวมแล้วก็คืออยู่ที่การศึกษา สรุปลงในไตรสิกขาทั้งนั้น อันนี้เป็นแก่นแน่นอน

พระพุทธศาสนาที่ได้เจริญมากมายในประเทศไทยนั้น เนื่องจากประเทศไทยได้มีวัดต่าง ๆ ที่กระจายไปในที่ต่าง ๆ ภายในประเทศทั่วไปและมากมาย พระภิกษุกับพุทธบริษัทที่เหลือก็ได้ อาศัยวัดนั้นเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ของประเทศไทย และยังเป็นศูนย์รวมของจิตใจของประชาชนในสังคมนั้น ๆ เป็นธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันของ สังคมไม่ว่าสังคมนั้นบ้านหรือสังคมนั้น ๆ จะต้องมีผู้นำประจำสังคมนั้น ๆ วัดก็เช่นกัน ผู้นำของวัด

นั่นก็เป็นที่รู้จักกันดีของคนไทยก็คือเจ้าอาวาส ๆ เป็นบุคคลสำคัญที่อำนาจมากที่สุดในวัดนั้น ๆ สามารถที่จะสั่งการใด ๆ อันไม่ขัดต่อศีลธรรมและกฎหมาย ต่อพระภิกษุภายในวัดได้ พระภิกษุระดับเจ้าอาวาสเป็นต้นไป

พระภิกษุระดับเจ้าอาวาส จึงต้องไปมีส่วนในการร่วมบริหารโรงเรียนในรูปแบบของ คณะกรรมการโรงเรียนในฐานะผู้นำทางศาสนา ก็คือ เจ้าอาวาสต่าง ๆ ในการจะดำเนินกิจการโรงเรียน ปัจจุบันก็ได้กำหนดให้ทุกโรงเรียนจะต้องมีคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างน้อยแห่งละ 7 คน แต่ไม่เกิน 15 คน และหนึ่งในจำนวนนั้น ถ้าเป็นโรงเรียนวัด จะต้องมีผู้นำทางศาสนา หรือเจ้าอาวาส นั้นเองเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โรงเรียนนั้น ๆ ด้วยเสมอ

ในงานการบริหารที่สำคัญก็คือการบริหารงานวิชาการ ดังที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 16) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานสำคัญสำหรับผู้บริหาร สถานศึกษาเนื่องจาก บริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุง คุณภาพ การเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและ ความสามารถของการบริหาร โดยงานวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญของโรงเรียน การสร้างนักเรียน ให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพ

พระภิกษุเมื่อได้ตำแหน่งนี้มาบวกกับมติมหาเถรสมาคมที่ต้องการให้เจ้าอาวาสให้การ สนับสนุนโรงเรียนวิถิปุทธในทุก ๆ ด้านแล้ว ก็สมควรอย่างยิ่งที่พระภิกษุสมควรจะเข้าไปมีส่วนร่วม ถ้ายังไม่มีก็สมควรที่จะเข้าไปมีได้แล้วหรือมีอยู่น้อยก็น่าจะพัฒนาให้มากยิ่งขึ้น เพื่อความก้าวหน้า ของศาสนาพุทธและความสุขของประชาชนที่จะได้รู้จักเรียนให้ เก่ง เป็นคนดี และมีความสุข ใน สังคมที่มีความสุข ถ้าพระภิกษุเข้าไปมีบทบาทและนำเอาหลักธรรมคำสอนไปบูรณาการทำให้เกิดมี ในสันดานของเด็กไทยแล้วก็จะเป็นการดี ขาดแต่พระภิกษุในปัจจุบันมีบทบาทน้อยและการทำงาน ในเชิงรุก รุกเข้าไปในโรงเรียนที่แต่ก่อนเคยเป็นของพระภิกษุได้จัดทำและดำเนินการมาในอดีตมา อีกครั้ง

ในฐานะที่วิถิปุทธเป็นเรื่องที่พระภิกษุมีความรู้ความสามารถโดยตรงของท่าน ผู้บริหาร สถานศึกษาโรงเรียนวิถิปุทธสมควรที่จะนำท่านมามีส่วนร่วมในการช่วยกันพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ และเมื่อพิจารณาจากการเสวนาเรื่อง “บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาคนไทย” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 20-21) ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่วัดและพระภิกษุ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไว้ ที่กำหนดให้ วัดและพระภิกษุต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาแห่งชาติ, ต้องมีการศึกษาให้ ลูกระบบ, ต้องทำงานเชิงรุกมากขึ้น ไม่ใช่ตั้งรับเพียงอย่างเดียว โดยรุกไปตาม โรงเรียนและชุมชน, จัดระบบการศึกษาเสริมให้เด็กใช้เวลาว่างที่มีอยู่ได้รับความรู้เพิ่มเติมเป็นการพัฒนาความรู้ของเด็ก

ทั้งนี้การจัดการศึกษาทางวัดอาจจัดหาวิทยากรจากหน่วยงานมาดำเนินการฝึกความรู้หรือวิชาชีพ เพื่อให้ชาวบ้านได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพตลอดชีวิต เป็นต้น ทุกอย่างก็ล้วนที่เป็นงานในหมวดของงานวิชาการผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธจึงสมควรที่สนับสนุนให้พระภิกษุเข้าไปช่วยในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวิถีพุทธ

ประกอบกับรายงานวิทยานิพนธ์ของ สุเมธี จันทร์หอม (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในการสนับสนุนด้านการศึกษาแก่โรงเรียนในจังหวัดสระแก้ว” พบว่า วัดมีบทบาทในการสนับสนุนด้านการเรียนการสอนในระดับปานกลาง และสนับสนุนวัสดุแก่โรงเรียนในระดับน้อย ด้วยผลงานการวิจัยดังกล่าว จึงมีคำถามเกิดขึ้นมาว่าพระภิกษุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนวิถีพุทธในระดับใด ได้นำผลการวิจัยมาปรับปรุงระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนวิถีพุทธ และเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษาทุก ๆ ท่านได้รู้ว่าควรปรับปรุงระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนวิถีพุทธอย่างไร และตามที่มติมหาเถรสมาคมได้ขอความร่วมมือมา จะได้เป็นการช่วยให้โรงเรียนได้ดำเนินการไปได้ด้วยดีและประสบความสำเร็จออกมาอย่างดี และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวิถีพุทธของพระภิกษุตามการรับรู้ของเจ้าอาวาสจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวิถีพุทธของพระภิกษุตามการรับรู้ของเจ้าอาวาสจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ 2 โดยมีขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เจ้าอาวาสจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 489 วัด และ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 290 โรง

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่มาใช้ในการศึกษาโดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยได้ใช้ตารางสำเร็จรูปของ เคริจซ์ และมอร์แกน (บุญธรรมจิตต์อนันต์. 2540 : 72 ; อ้างอิงจาก Krejcie and Morgan. 1970. p. 608) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เจ้าอาวาสจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 164 รูป และ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 96 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวิถิพุทธของพระภิกษุตามการรับรู้ของเจ้าอาวาสจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

3. กรอบความคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ กรอบความคิดในการวิจัยได้จากการสังเคราะห์กระบวนการหรือขั้นตอนของหน่วยงานหรือแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ แล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังภาพประกอบ 1

การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวิถิพุทธของพระภิกษุตามการรับรู้ของเจ้าอาวาสจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา

เขต 1 และ เขต 2 ประกอบด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตร
2. การวัด ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนรู้
3. การนิเทศการศึกษา
4. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
5. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวิถิปุทธ หมายถึง คະແນນທີ່ได้จากแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวิถิปุทธของพระภิกษุตามการรับรู้ของเจ้าอาวาสและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถิปุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร, การวัด ประเมิน และเทียบโอนผลการเรียน การนิเทศการศึกษาภายใน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สารระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชนและท้องถิ่น, การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม, การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม, การนิเทศการใช้หลักสูตร, การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร และการปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

การวัด ประเมิน และเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา, การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้, การส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน, การจัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงการศึกษาธิการกำหนด และการพัฒนาเครื่องมือวัดแลประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

การนิเทศการศึกษาภายใน หมายถึง การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา, การดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และเหมาะสมกับสถานศึกษา, การประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา, การติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การสำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษาชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง, การจัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง, การจัดตั้งและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์กรความรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน, การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูช่วยใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การจัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา, การกำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, การวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา, การดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง, การประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา, การประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และการประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการกระทบของ การฟัง เห็น สัมผัส ลิ้มรส ดมกลิ่น และ กล้ามเนื้อสัมผัส ที่ได้รับการตีความให้เกิดความหมายแล้ว

เจ้าอาวาสจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสตามกฎหมายตราสามศกที่อยู่ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาใช้ หรือ ประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวม ของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนา ตามหลัก ไตรสิกขา อย่างบูรณาการ ที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา แต่ละแห่งทั้งของรัฐ และเอกชน ของโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 และ เขต 2 ตามประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อนำผลวิจัยไปใช้พัฒนาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวิถิพุทธ ของพระภิกษุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา